

Nr 88.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av två skolhemman i Korpilombolo och Karl Gustafs socknar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.
(2:a avd.)

I propositionen nr 127 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 28 februari 1941, föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut rörande dispositionen av hemmanen $\frac{1}{8}$ mantal i Teurajärvi nr 2 i Korpilombolo socken och $\frac{1}{8}$ mantal Lappträsk nr 8 i Karl Gustafs socken i överensstämmelse med vad t. f. chefen för ecklesiastikdepartementet i nämnda statsrådsprotokoll förordat; *dels ock* medgiva, att statsbidrag till omförmälda byggnadsföretag inom Korpilombolo skoldistrikt och Karl Gustafs skoldistrikt må, utan hinder av gällande bestämmelser angående utbetalning av sådant byggnadsbidrag, utbetalas med en tredjedel vid byggnadsarbetets påbörjande, med en tredjedel, då byggnaden är under tak, och med återstoden, då byggnaden avsynats och godkänts.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr S. V. Hansson m. fl. (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herr E. Hage m. fl. (II: 264), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 127 — i enlighet med vad som föreslagits av flera myndigheter, skolöverstyrelsen, kammarkollegium m. fl. — måtte besluta, att staten skall ensam bära de kostnader, som hava sammanhang med överlämnandet till respektive kommuner av statsfolkskolorna i Teurajärvi och Lappträsk i Norrbotten och att alltså ingen del av kostnaderna skall påläggas respektive skolkommuner.

a) **Dispositionen av skolhemmanen.**

Med hänsyn till de svaga ekonomiska villkoren i de finskspråkiga socknarna i Norrbotten och intresset av att därstädes främja svensk odling och språkkunskap funno statsmakterna på 1870-talet nödvändigt, att staten påtog sig större förpliktelser i avseende å folkskoleväsendet därstädes än i övriga

delar av riket. I första hand avsågs därvid, att staten skulle medverka till inrättandet av ett tillräckligt antal folk- och småskolor i dessa socknar. För detta och vissa andra ändamål anvisade riksdagen första gången år 1874 och därefter årligen särskilda anslag.

I enlighet med den av statsmakterna sålunda intagna ståndpunkten beslöt Kungl. Maj:t den 2 november 1888, att på statsverkets bekostnad skulle inrättas folkskolor i vardera Teurajärvi by i Korpilombolo socken och Lappträsk by i Karl Gustafs socken samt att vid såväl dessa som vissa andra skolor finge anställas lärare mot avlöning av statsmedel. Skolororganisationen skulle fastställas och lärarna tillsättas av domkapitlet i Luleå. Sedermera har Kungl. Maj:t genom ett flertal särskilda beslut medgivit inrättande av ytterligare ett stort antal statsfolkskolor samt i samband därmed beviljat statsmedel till deras upprätthållande m. m.

Sedan skälen för statens särskilda medverkan till upprätthållande av ifrågavarande skolor i huvudsak successivt bortfallit, skedde den formella avvecklingen av denna organisationsform genom beslut av Kungl. Maj:t den 25 oktober 1940. Genom detta beslut förordnades, att de särskilda föreskrifter, som av Kungl. Maj:t tidigare meddelats i avseende å anordnandet av s. k. statsfolkskolor i tretton skoldistrikt i Norrbottens län, däribland Korpilombolo och Karl Gustafs distrikt, ävensom de särskilda beslut, varigenom statsmedel anvisats för upprätthållande av statsfolkskolor, skulle — besluten om anvisande av anslag i den mån desamma icke redan upphört att tillämpas — upphöra att gälla för tid efter utgången av budgetåret 1939/40. Med hänsyn härtill skulle bestämmelserna i gällande folkskolestadga och övriga allmänna föreskrifter beträffande folkskoleväsendet i riket i full utsträckning äga tillämpning jämväl å de hittillsvarande statsfolkskolorna.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att från ifrågavarande två skolhemman skulle avstyckas lämpliga skoltomter, vilka jämte befintliga skolbyggnader skulle överlämnas till skoldistriktet utan ersättning och med full äganderätt. Till stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor skulle vidare utan ersättning överlämnas lämpligt tomtområde till arbetsstuga. Beträffande dispositionen av återstående delar av skolhemmanen har föredragande departementschefen icke nu tagit slutlig ställning, enär vissa detaljutredningar erfordrades. Under erinran om fastigheternas relativt ringa värde (taxeringsvärdet är för hemmanet i Teurajärvi omkring 5,800 kronor och för hemmanet i Lappträsk omkring 7,400 kronor) har föreslagits, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning besluta om försäljning av ifrågavarande fastighetsdelar eller om deras disposition på annat sätt. Efter avstyckning av tomter för skoländamål och av tomt för den tidigare omnämnda arbetsstugan skulle vederbörande myndigheter erbjuda arbetarsmåbruksnämnden i Karl Gustafs socken hemmanet i Lappträsk till inköp medan hemmanet i Teurajärvi skulle disponeras på sätt, som prövades lämpligt, eller eventuellt utbudas på offentlig auktion. Därest försäljning till arbetarsmåbruksnämnden icke komme till stånd, skulle hemmanet i Lappträsk även utbudas på samma sätt som det andra hemmanet. Avgivna köpeanbud borde underställas Kungl. Maj:ts pröv-

ning. Nuvarande lägenhetshavares rätt borde vinna skäligt beaktande i samband med försäljningarna.

Det har upplysts, att vederbörande militära myndigheter icke haft någon erinran mot försäljning av de delar av fastigheterna, som icke erfordras för skoländamål.

b) Skolbyggnadernas iståndsättande.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att ifrågavarande skolanläggningar icke befinna sig i önskvärt skick. Förslag föreligger till omfattande om- och nybyggnadsarbeten till en beräknad kostnad av 355,000 kronor för skolan i Lappträsk och 227,500 kronor för skolan i Teurajärvi.

Länsstyrelsen i Luleå har förklarat sig anse, att skolanläggningarna, innan de överlämnas till skoldistriktet, skola på statens bekostnad iordningställas, så att de motsvara de fordringar, som numera ställas på moderna skolanläggningar.

Kammarkollegiet har icke haft något att erinra mot att kostnaderna gäldas av statsmedel.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att kostnaderna för byggnadsföretagen skulle i sin helhet gäldas av staten. Till stöd härför har överstyrelsen anfört:

Den kommunala utdebiteringen i Karl Gustafs kommun vore synnerligen betungande. Hela det kommunala utdebiteringsbehovet på grundval av 1939 års taxeringar hade uppgått till 45 kronor 20 öre per skattekrone. I statsbidrag till skattelindring hade kommunen erhållit 26 kronor 8 öre per skattekrone, vadan ett utdebiteringsbehov av 19 kronor 6 öre per skattekrone återstått. Kommunens folkmängd hade den 1 januari 1940 uppgått till 3,302 personer. Skattekrornas antal hade år 1939 utgjort 5,580.

Korpilombolo kommun hade den 1 januari 1940 haft en folkmängd av 3,413 personer. Hela det kommunala utdebiteringsbehovet grundat på 1939 års taxeringar hade uppgått till 30 kronor 82 öre per skattekrone. I statsbidrag till skattelindring hade kommunen erhållit 11 kronor 38 öre per skattekrone, vadan ett utdebiteringsbehov av 19 kronor 44 öre återstått. Antalet skattekronor hade uppgått till 6,887.

Jämlikt föreskrifterna i Kungl. Maj:ts beslut den 25 oktober 1940 ålåg det skoldistriktet att efter utgången av budgetåret 1939/40 handhåva vården även av de förutvarande statsfolkskolorna. Skoldistriktet kunde fördenskull anses pliktiga att med bidrag av statsmedel, som enligt gällande bestämmelser kunde utgå, anskaffa för skolornas verksamhet erforderliga lokaler. Emellertid syntes frågan om skolanläggningarnas försättning i ett tillfredsställande skick på grund av skoldistriktets svaga ekonomi icke kunna lösas på annat sätt än att staten i samband med skolornas överlämnande till skoldistriktet bestred samtliga de med byggnadsföretagen föränade kostnaderna. Överstyrelsen funne en sådan åtgärd rimlig även med hänsyn till det förhållandet, att staten tidigare funnit det nödvändigt att ikläda sig särskilda kostnader för folkundervisningens behöriga upprätthållande i dessa bygder. De motiv, som föranlett statsmakterna att intaga denna ståndpunkt, syntes i huvudsak allt fortfarande och särskilt under nuvarande allmänna förhållanden äga giltighet.

Från överstyrelsens beslut har t. f. undervisningsrådet Andersson varit skiljaktig och på anförda skäl uttalat sig för ett statsbidrag för ändamålet av 85 procent av byggnadskostnaderna.

Statskontoret har icke ansett sig kunna tillstyrka, att kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag i sin helhet bestridas av statsmedel.

Statskontoret kunde icke finna, att de av kammarkollegiet och överstyrelsen åberopade skälen vore tillräckligt bärande. De särskilda omständigheter, som tidigare föranlett statsmakterna att med avseende å statsbidrag för folkskoleväsendet bevilja större förmåner åt vissa skoldistrikt i rikets nordligaste gränsorter än som normalt gällde, syntes numera få anses hava väsentligt bortfallit. Vad särskilt skattetrycket anginge, torde icke kunna göras gällande, att dessa distrikt intoge någon särställning. Med hänsyn härtill och då det förhållandet, att skoldistriktet i fråga under 50 års tid haft tillgång till av staten bekostade undervisningslokaler och tjänstebostadshus, icke syntes utgöra skäl för att staten nu skulle ställa förstklassiga skolanläggningar till distriktens förfogande utan kostnad för dessa, kunde statskontoret icke tillstyrka överstyrelsens hemställan. Därest nybyggnad av skollokaler erfordrades, syntes statsbidrag principiellt böra utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. I detta sammanhang ville statskontoret framhålla, att 1939 års riksdag — om ock med stor tvekan — ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag till modifikation i fråga om utbetalningen av statsbidrag enligt berörda kungörelse för ett skolbyggnadsföretag i Tännäs skoldistrikt. Då förhållandena i förevarande skoldistrikt såväl med hänsyn till antalet skattekronor per invånare som utdebiteringsbehovet per skattekrona syntes likartade med dem i Tännäs, ansåge sig statskontoret kunna tillstyrka, att — med riksdagens medgivande — ifrågakommande statsbidrag finge utbetalas med en tredjedel vid arbetenas påbörjande, med en tredjedel, då byggnaderna vore under tak, och med återstoden, då byggnaderna avsynats och godkänts.

Vissa brister syntes emellertid vidlåda de nuvarande skolanläggningarna. Då dessa brister syntes hava bort avhjälpas redan före den 1 juli 1940, kunde det icke anses rimligt, att byggnaderna överlämnades till distriktet i befintligt skick. Statskontoret ansåge sig därför kunna förorda, att — utöver det statsbidrag, som kunde utgå i författningens ordning — särskilda medel ställdes till skoldistriktens förfogande. Dessa medel borde dock givetvis avse allenast nödiga iståndsättningsarbeten å skolanläggningarna i fråga. För sådant ändamål syntes för skolanläggningen i Lappträsk ett belopp av högst 20,000 kronor och för skolanläggningen i Teurajärvi ett belopp av högst 13,000 kronor vara tillfyllest, vilka belopp torde kunna anvisas från förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter.

T. f. departementschefen har för egen del anfört huvudsakligen följande:

I likhet med de hörda myndigheterna ansåge departementschefen det rimligt, att staten påtog sig en större del av kostnaderna för iståndsättande av dessa skolanläggningar än enligt gällande bestämmelser komme i fråga. I vilken omfattning statsbidrag borde utgå har varit föremål för olika meningar. Å ena sidan ansåge flertalet myndigheter, att staten borde iklåda sig samtliga kostnader icke endast för vissa erforderliga reparations- och underhållsarbeten i de befintliga skolbyggnaderna utan även för

byggnadernas modernisering och skolanläggningarnas utbyggande med hänsyn till numera föreliggande eller för den närmaste framtiden uppkommande lokalbehov. Å andra sidan hölle statskontoret före, att staten borde gälda allenast kostnaderna för avhjälpande av vissa redan före den 1 juli 1940 föreliggande brister samt att statsbidrag till uppförande av nya undervisningslokaler vid de båda skolorna borde utgå enligt gällande grunder, dock med en i och för sig betydelsefull modifikation beträffande byggnadsbidragens utbetalande. Då bidrag enligt nämnda grunder ej kunde utgå till uppförande av nya tjänstebostäder m. m., skulle statsbidrag enligt statskontorets förslag alltså utgå endast till kostnaderna för uppförande av nya undervisningslokaler.

Kammarkollegiets och skolöverstyrelsens förslag innebure, att hela kostnaden för det nu föreliggande byggnadsprogrammets genomförande stannade på statsverket, medan bifall till statskontorets förslag syntes medföra, att staten skulle gälda ungefär hälften av denna kostnad.

För egen del ville t. f. departementschefen föreslå, att kostnaderna för anskaffande av nya undervisningslokaler i vanlig ordning skulle bestridas från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler, dock med den ändringen att ifrågakommande byggnadsbidrag skulle utbetalas på sätt statskontoret förordat. Det tillskott av statsmedel, som härutöver med hänsyn till de föreliggande särskilda omständigheterna syntes vara befogat, borde bestridas från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter, vilket anslag stode till Kungl. Maj:ts fria förfogande för bestridande av utgifter, som främjade anslaget ändamål. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare övervägande bestämma huru stor del av kostnaderna, som borde gäldas från sistnämnda anslag. Härvid förutsattes, att åtminstone 10 procent av kostnaderna för de byggnadsarbeten, till vilkas utförande bidrag kunde utgå jämlikt gällande bestämmelser om statsbidrag till anskaffande av nya undervisningslokaler, skulle bestridas av skoldistriktet men att detta jämväl borde erhålla bidrag till bestridande av kostnaden för uppförande av tjänstebostäder och för andra jämlikt nyssnämnda kungörelse icke bidragsberättigade arbeten med belopp, som efter prövning av samtliga på frågan inverkan omständigheter kunde befinnas skäligt.

Ehuru de av skolöverstyrelsen förordade byggnadsprogrammen i stort sett syntes vara väl avpassade med hänsyn till föreliggande lokalbehov, syntes dock böra ytterligare undersökas, huruvida icke vissa besvärningar och förenklingar kunde vara möjliga att vidtaga. Innan ärendet slutligt avgjordes, borde 1940 års civila byggnadsutredning sättas i tillfälle att granska byggnadsplanerna.

Till stöd för det i *motionerna* gjorda yrkandet har i motionen II: 264 anförts bland annat:

Det framginge icke fullt klart av propositionen, vilka kostnader, som skulle komma att läggas på de bägge skolkommunerna. Det kunde emellertid antagas — då kostnaderna för vissa här berörda arbeten i propositionen upptagits till 460,000 kronor tillsammans för bägge platserna, vartill komme de kostnader, som följde av en pågående pridfördyring — att skoldistriktets kostnader kunde bli nog så kännbara, då det här gällde två kommuner med en mycket fattig befolkning och ett mycket ringa antal

skattekronor samt med en uttaxering, som stode främst i raden bland de allra hårdast skattetyngda kommunerna i hela landet.

Ur rent *principiella* utgångspunkter kunde man hävda, att det vore oriktigt att begära, att kommunerna här skulle taga på sig någon del av här nämnda kostnader. Man kunde nämligen av propositionen icke få någon annan uppfattning än den, att de byggnads- och reparationsarbeten, som det här vore fråga om, borde — om respektive skolor skulle hållas i ett fullt undervisningsvärdigt skick — hava till sin större del skett under den tid, då skolorna varit statsfolkskolor och då alltså staten haft att helt taga de ekonomiska konsekvenserna av skolornas drivande. Det torde väl även hava varit denna omständighet — tillsammans med kommunernas hårda skattebelastning — som utgjort motivet för att skolöverstyrelsen, kammarkollegium m. fl. hävdade uppfattningen, att *staten* borde helt ansvara för samtliga här nämnda kostnader.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot att från ifrågavarande två skolhemman, belägna det ena i Teurajärvi by i Korpilombolo socken och det andra i Lappträsk by i Karl Gustafs socken avstyckas lämpliga skoltomter, vilka jämte befintliga skolbyggnader skulle överlämnas till vederbörande skoldistrikt utan ersättning och med full äganderätt. Utskottet tillstyrker jämväl förslaget att till stiftelsen Norrbottens läns arbetsstuga utan ersättning med äganderätt överlämnas lämplig tomt för arbetsstuga. Kostnaderna för denna tomts avstyckning torde böra gäldas av stiftelsen.

Utskottet.

Vidare har utskottet icke något att invända mot att bemyndigande lämnas Kungl. Maj:t att efter ytterligare erforderlig utredning besluta om försäljning av återstående delar av nämnda skolhemman eller om deras disposition på annat sätt.

Vad åter beträffar frågan i vilken utsträckning staten bör påtaga sig kostnaderna för iståndsättande av omförmälda skolanläggningar, har utskottet med hänsyn till vad av skolöverstyrelsen och kammarkollegiet samt i motionerna I: 195 och II: 264 anförts funnit övervägande skäl tala för att kostnaderna helt bestridas av statsmedel. Utskottet tillstyrker alltså att staten ikläder sig samtliga kostnader icke endast för vissa erforderliga reparations- och underhållsarbeten i de befintliga skolbyggnaderna utan även för byggnadernas modernisering och skolanläggningarnas utbyggande med hänsyn till numera föreliggande eller för den närmaste framtiden uppkommande lokalbehov, däri inbegripet även tjänstebostäder och andra jämlikt i kungörelsen 1936: 45 icke bidragsberättigade arbeten, allt i den utsträckning Kungl. Maj:t kan finna skäligt. Kostnaderna hava av skolöverstyrelsen beräknats till sammanlagt 582,500 kronor. 1940 års civila byggnadsutredning har enligt vad utskottet inhämtat beretts tillfälle att närmare granska byggnadsplanerna i syfte att undersöka huruvida genom vissa beskrningar och förenklingar utgifterna för ifrågavarande ändamål kunna nedbringas. Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbe-

ten m. m. torde böra bestridas av de under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslagen till byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler och till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränssorter enligt den fördelning Kungl. Maj:t framdeles kan finna lämplig. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna vederbörliga byggnadsritningar och i samband därmed fastställa det belopp, som bör utgå för respektive skolanläggnings iordningställande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 195 och II: 264,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut rörande dispositionen av hemmanen $\frac{1}{8}$ mantal i Teurajärvi nr 2 i Korpilombolo socken och $\frac{1}{8}$ mantal Lappträsk nr 8 i Karl Gustafs socken i överensstämmelse med vad föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 28 februari 1941 förordat;

b) medgiva, att omförmälda byggnadsföretag inom Korpilombolo skoldistrikt och Karl Gustafs skoldistrikt må med iakttagande av vad utskottet här ovan anfört helt bestridas av statsmedel.

Stockholm den 22 april 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 85.